

Broedvogelmonitoring Berkheide 2018

In 2018 is Berkheide (inclusief Lentevreugd) weer door de Werkgroep Berkheide op broedvogels geïnventariseerd. In dit jaar zijn 97 soorten als broedvogel vastgesteld: 91 soorten in de kavels 1-14 en 6 extra soorten in Lentevreugd. In dit verslag bespreken we de aantallen en ontwikkelingen in de broedvogelpopulatie als geheel en binnen de soortengroepen.

TEKST: J.C. VAN REISEN, G. VAN OMMERING, B.J.M. TER HAAR EN J. DE LEEUW

Trefwoorden

Broedvogels, 2018, Berkheide, Lentevreugd, jaarverslag, soortengroepen, habitats, trends

press/rapporten/, en vanaf 2008 ook terug te vinden via <https://www.dunea.nl/duinen/magazine-hollands-duinen>.

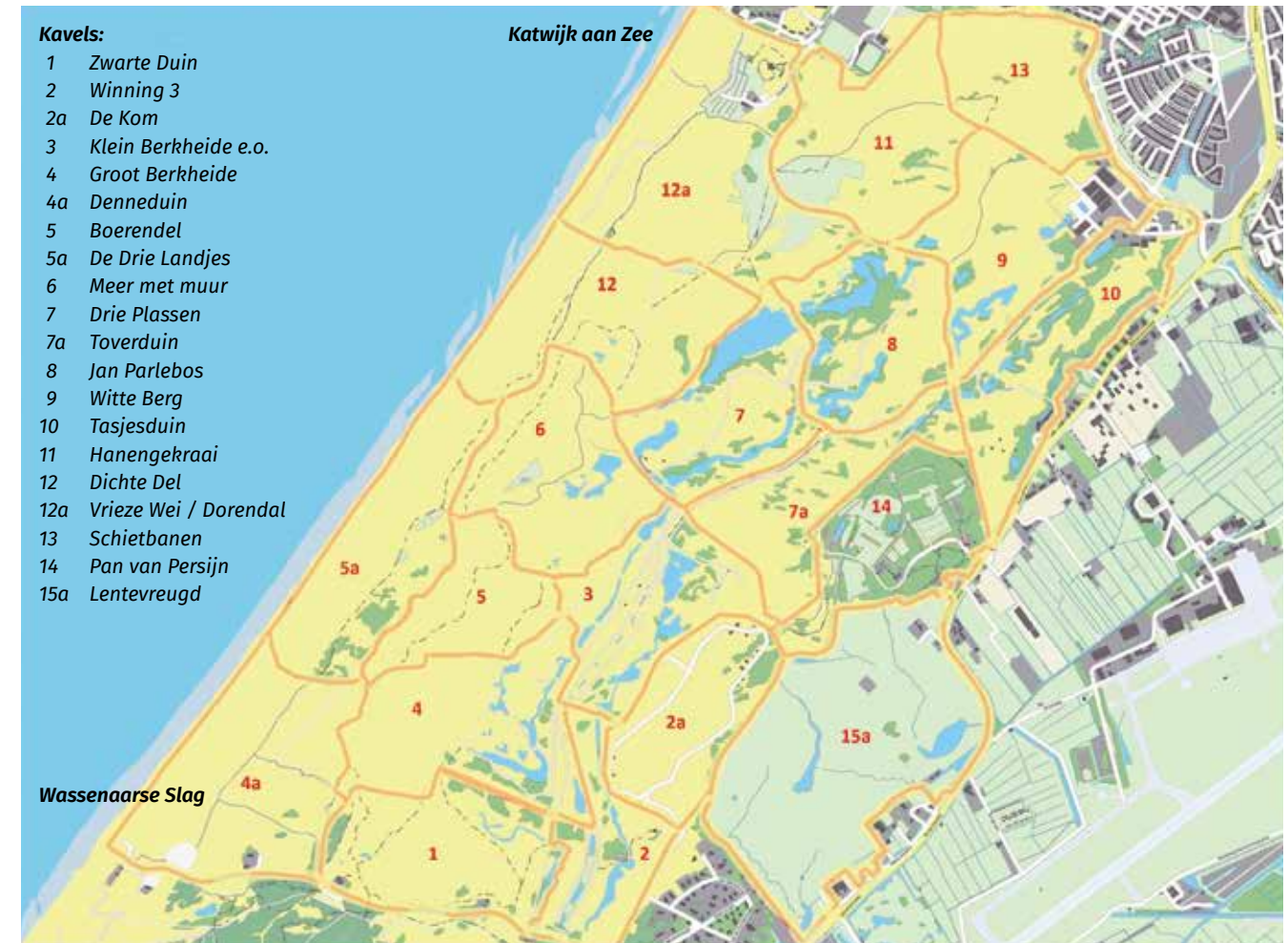
Op de website van de Werkgroep Berkheide is verder veel informatie te vinden over de werkgroep, andere onderzoeksresultaten en publicaties. Zo zijn daar ook de meerjarentabellen te vinden, met de aantallen territoria en broedparen van alle soorten per jaar.

Dit verslag behandelt de broedvogels in 2018. Gegevens over niet-broedvogels, andere dieren, planten e.d. zijn op verschillende manieren verzameld en doorgegeven aan organisaties zoals Sovon en de site www.waarneming.nl.

Methode

Algemeen

Het veldwerk is uitgevoerd volgens de methode van het Broedvogel Monitoring Project (BMP) (Van Dijk 2004; Van Dijk & Boele 2011), met enkele aanpassingen (zie hierna). Interpretatie vond plaats volgens de BMP-criteria. Sinds 2012 worden de resultaten van het veldwerk ingevoerd op de Sovon-site en vindt interpretatie plaats met behulp van de autoclustering uit Avimap (Van Dijk et al 2012).

Figuur 1. Kavelindeling.

Inleiding

De Werkgroep Berkheide doet sinds 1975 vogelpopulatieonderzoek in het duingebied Berkheide, gelegen tussen Katwijk aan Zee en de Wassaarse Slag (zie figuur 1). Het gebied is ca. 4,5 km lang en 2-3 km breed; de totale oppervlakte bedraagt ruim 1000 ha.

De gegevens van de broedvogels en de niet-broedvogels over de periode 1976-1985 zijn verwerkt in het boek "Vogels van Berkheide" (Van Ommering & Verstrael 1987), waarin tevens zoveel mogelijk gegevens van vóór 1976 zijn verwerkt. In het boek "Vogels in een veranderend duin" (Van Reisen 2011) is de ontwikkeling van de broedvogelpopulatie in het terrein van 1984-2010 beschreven.

Over de jaren 1977-1995 zijn verslagen verschenen in eigen beheer. De jaarverslagen vanaf 1996 zijn in Holland's Duinen verschenen. Deze zijn vermeld op de website van de Werkgroep Berkheide, zie www.vwgberkheide.nl/word-

Vogels met grote territoria

Er zijn enkele vogelsoorten waarvan de territoria zich over meerdere kavels uitstrekken. Het gaat in Berkheide om de Koekoek, Groene specht, IJsvogel, Roerdomp, Buizerd, Havik, Sperwer, Boomvalk en alle ganzen.

De BMP-methode is niet ingericht voor een gebiedsinventarisatie met aan elkaar grenzende kavels. De uitkomsten van de autoclustering per kavel geven in de totaalcijfers van deze soorten vaak het dubbele of zelfs drievoudige aan van het werkelijke aantal territoria. Om het aantal territoria zo realistisch mogelijk te maken zijn de territoria door Ben ter Haar aan kavels toegedeeld op basis van de autoclustering van het hele gebied, nestvondsten of aanwezigheid van adulte vogels met jongen.

Eenden

Van de eenden is, naast het aantal broedparen, ook het broedsucces bepaald door telling van het aantal vrouwtjes met (een of meer) jongen. Daartoe is voor elk kavel tijdens

de inventarisatiebezoeken het aantal vrouwtjes met pulli genoteerd op speciale 'pulliformulieren'. Op die formulieren kunnen waarnemers per bezoek per soort eend en per plas het aantal vrouwtjes met pulli aangeven. Hierbij maken we onderscheid tussen pulli van minder dan 1 week, van 1 à 2 weken en van meer dan 2 weken oud. Als aanvulling zijn daarnaast simultane pullitellingen gehouden op 9/10 juni en op 7/8 juli. Dit voorkomt dubbeltellingen, die kunnen optreden als eenden met jongen in de loop van het broedseizoen migreren tussen plassen.

Kavelindeling en onderzocht gebied

In 2004 is het onderzoeksgebied uitgebreid met het zuidelijk deel van Lentevreugd (kavel 15a) (zie figuur 1). Sinds 2006 wordt geheel Lentevreugd geïnventariseerd. Evenals in de voorgaande jaren is kavel 2a (De Kom) niet onderzocht wegens beperkte toegankelijkheid die samenhangt met de (inmiddels voormalige) militaire functie. Tijdens het broedseizoen zijn de onderzochte kavels ongeveer elke 1 à 2 weken (om de circa 10 dagen) bezocht.

Tabel 1. Verdeling waarnemers over de kavels in 2017.

Kavel	Opp.	Opp.	Waarnemers
1	50		Joost van Reisen
2	31		Ben ter Haar
2 a	(40)		-
3	46		John Stigters, Eric Stigters, Dirk Kunst
4	59		Joop de Leeuw, Co Hoogenboom
4 a	67		Wim Langbroek
5	30		Lisette van der Krogt en Thijs Schipper
5 a	54		Gerrit van Ommering
6	51		Gert Jan de Jong
7	45		Maarten Langbroek
7 a	40		Maarten Verrips
8	45		Joël Haasnoot
9	54		Gerard van der Klugt, Allart van der Kreek
10	51		Jakkus van der Salm, Peter Popma
11	52		Piet Zuyderduyn
12	60		Piet Schaap
12 a	85		Huig Ouwehand
13	36		Gijs van der Bent
14	44		Peter Imthorn
15 a	101		Bas van der Burg
Totaal	1001	25 personen, 19 kavels	

Opp. = oppervlakte in ha volgens de Sovon-kaarten van de geïnventariseerde kavels (dus excl. kavel 2a)

Kavels 1-14 en Lentevreugd

In dit verslag presenteren we de resultaten van het broedvogelonderzoek in de kavels 1-15a. Om de meerjarige reeks resultaten van het broedvogelonderzoek in de kavels 1-14 niet te 'verstoren' met die van Lentevreugd (kavel 15a), zijn de resultaten van Lentevreugd in dit verslag waar nodig apart gepresenteerd. Over Lentevreugd is eerder gerapporteerd in de nummers 61 en 70 van Holland's Duinen (Van Reisen & Van der Burg 2013 en 2017).

Waarnemers

De verdeling van de waarnemers over de kavels in 2018 is aangegeven in tabel 1.

Organisatie

De voorbereiding en organisatie van het onderzoek is verzorgd door Joost van Reisen en Ben ter Haar. De gegevens van de eenden zijn verwerkt door Ben ter Haar, die tevens de organisatie en uitwerking van de pulltellingen verzorgde, evenals de verwerking van de pullformulieren.

Vergunningen voor het betreden van (delen van) het terrein werden aangevraagd door Joost van Reisen en verleend door Staatsbosbeheer, de Provincie Zuid-Holland en Dunea.

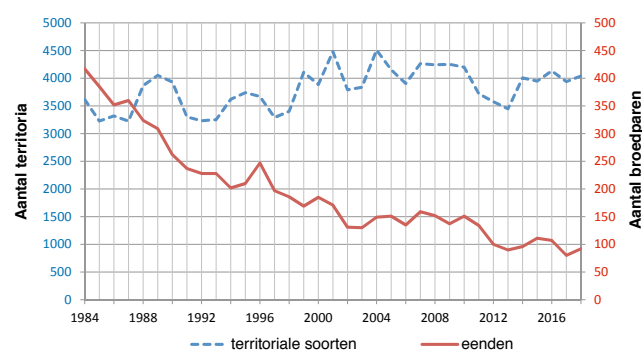
Resultaten

Algemeen

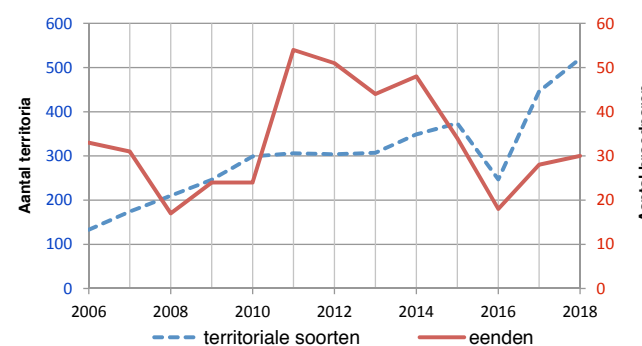
Tabel 2 toont voor 2018 de aantallen territoria/broedparen per kavel van alle soorten. Hierbij maken we, zoals in eerdere verslagen, onderscheid tussen territoriumhoudende broedvogels en eenden. In de kolom 'totaal' staat het totaal aantal territoria per soort van de kavels 1-14; de gegevens van Lentevreugd (kavel 15a) staan in de laatste kolom.

In de kavels 1-14 zijn dit jaar 91 soorten broedvogels vastgesteld, een ruime verbetering van het vorige hoogterecord van 86 dat werd bereikt in 1990 en 2017. Hiervan behoren er 82 tot de territoriale soorten met in totaal 4040 territoria. Bij de eenden gaat het om 9 soorten met in totaal 92 broedparen.

In Lentevreugd zijn 53 territoriale soorten vastgesteld met in totaal 520 territoria, een ruime verbetering van het vorige hoogterecord van 446 territoria in 2017. Bij de eenden gaat het om 8 soorten met in totaal 30 broedparen.

Figuur 2a. Aantalsverloop van territoriale soorten en van eenden in de periode 1984-2018 in de kavels 1-14.

Figuur 2b. Aantalsverloop van territoriale soorten en van eenden in de periode 2006-2018 in Lentevreugd (kavel 15a).

Soortengroepen

In tabel 3 staan voor 2018 van iedere soortengroep het aantal soorten, het aantal territoria/broedparen en het aandeel in de kavels 1-14 en in Lentevreugd vermeld. Onder het aandeel van een soortengroep wordt verstaan: het percentage territoria van die soortengroep ten opzichte van het totaal aantal territoria van alle broedvogels. Deze tabel geeft een goed idee van de samenstelling van de broedvogelpopulatie in beide gebieden en de verschillen daartussen.

In de kavels 1-14 is de groep 'vogels van laag struweel' het meest talrijk, gevolgd door de 'bosvogels' en de 'vogels van hoog struweel'. Samen zijn deze drie soortengroepen goed voor 83,8% van de vogelpopulatie. Het gezamenlijk aandeel van de 'natte soorten', te weten de watervogels en de moerasvogels, ligt met 10,7 % beduidend lager. De soortenarme groepen 'vogels van mozaïeklandschap' en de 'vogels van duingraslanden' scoren een zeer bescheiden 2,3% en 1,4%.

Lentevreugd (kavel 15a) vertoont een ander beeld. Hier domineren de water- en moerasvogels, die samen 47% van het aantal territoria uitmaken. De 'vogels van laag struweel' scoren hier met bijna 24% ook goed; van de Nachtegaal is in 2018 voor het eerst een territorium vastgesteld. Maar de 'vogels van hoog struweel' en de 'bosvogels' zijn hier bescheiden vertegenwoordigd met samen maar 15,8% van de territoria. De 'vogels van duingraslanden' doen het hier ook goed (7,6%), wat bijna helemaal op rekening komt van de Graspieper.

Top tien

Tabel 4 geeft voor de kavels 1-14 en voor Lentevreugd een

overzicht van de tien soorten broedvogels met het grootste aantal territoria in 2018, kortweg: de top tien.

In de kavels 1-14 had de top vier van broedvogels jarenlang dezelfde bezetting: 1. Fitis, 2. Grasmus, 3. Heggenmus en 4. Nachtegaal. Maar dit jaar heeft de Aalscholver zich opgewerkt naar de 3e plaats, zodat Heggenmus en Nachtegaal nu genoeg moeten nemen met plaats 4 en 5. De Fitis heeft met 336 territoria een laagterecord bereikt en het is de vraag hoelang de Fitis zich nog op plaats 1 kan handhaven. Alle andere soorten in deze top tien treffen we ook aan in die van 2015, 2016, en 2017, zij het in een andere volgorde.

De top tien bestaat, net als in de twee voorafgaande jaren, uit 5 soorten van laag struweel, 3 soorten bosvogels en 2 soorten van hoog struweel. Daarbij bezetten de 'vogels van laag struweel' de vier van de vijf bovenste plekken.

Deze toptienvogels omvatten 58% van de totale broedvogelpopulatie in de kavels 1-14. Dit wijkt niet veel af van de situatie in 2013-2017. Bekeken over de gehele onderzoeksperiode was het aandeel van de top tien minimaal in 1984 (52%) (Van Reisen 2011) en maximaal in de jaren 2007 en 2009 (68%).

In Lentevreugd (kavel 15a) ziet de top tien er heel anders uit. Bij de top vijf zitten drie moerasvogels, die ontbreken in de top tien van de kavels 1-14. De absolute aantallen (en dus dichtheden) zijn van sommige van deze soorten indrukwekkend; zo zijn er in 2018 wel 48 Rietzangers geteld (tegen slechts 6 in de kavels 1-14!), 41 Graspiepers (tegen 46 in de kavels 1-14), en 38 rietgorzen (tegen een schamele 11 in de kavels 1-14).

Tabel 3. Aantal en aandeel per soortengroep in 2018 in de kavels 1-14 en in Lentevreugd (kavel 15a).

nr	soortengroepen	aantal soorten	kavels 1-14		Lentevreugd (kavel 15a)		
			aantal	aandeel	aantal soorten	aantal	aandeel
1	watervogels	15	207	5,0%	13	63	11,5%
2	moerasvogels	12	234	5,7%	12	195	35,5%
3	vogels van duingraslanden	1	56	1,4%	2	42	7,6%
4	pioniervogels	1	1	0,0%	1	2	0,4%
5	vogels van mozaïeklandschap	3	96	2,3%	3	20	3,6%
6	vogels van laag struweel	7	1486	36,0%	7	131	23,8%
7	vogels van hoog struweel	8	583	14,1%	5	34	6,2%
8	bosvogels	36	1392	33,7%	14	53	9,6%
9	overige vogels	8	77	1,9%	4	10	1,8%
	totaal	91	4132	100%	61	550	100%

Tabel 2. Aantallen broedvogels per kavel en totaal in 2018 in de kavels 1-14 en in Lentevreugd (kavel 15a).

soort-nr.				Berkheide kavels 1 t/m 14																				totaal 1/14		LV		
	eurig	WGBH	sg.	territoriale soorten	1	2	2a	3	4	4a	5	5a			6	7	7a	8	9	10	11	12	12a	13	14	terr.	kvs.	15a
70	1	2	Dodaars		3		2	2			1								3							11	5	
90	3	1	Fuut				1	1						1	2		1	1								7	6	2
720	126	8	Aalscholver	61	39		33								12		157									302	5	
950	99	2	Roerdomp					1							2											3	2	
1520	4	1	Knobbelzwaan												1		1									2	2	1
1610	111	2	Grauwe gans		5		4	3			1			1	3	1	3	3	2							26	10	5
1661	116	2	Grote Canadese gans	1	2												1									4	3	3
1700	6	1	Nijlgans	2	1			1			1				1				1	1				2		10	8	4
2670	108	8	Havik					1												1						2	2	
2690	106	8	Sperwer																					1		1	1	
2870	107	8	Buizerd		1		1				1									1	1				1	6	6	
3040	8	8	Torenavalk																	1						1	1	
4070	11	2	Waterral					6						1								1				8	3	7
4240	13	1	Waterhoen		1		1	1						1	2		3	1	1			1			1	13	10	5
4290	14	1	Meerkoet	2	7		13	8			1			5	20	2	8	9	5			1			1	82	13	21
4500	15	5	Scholekster																									1
4690	16	4	Kleine plevier						1																	1	1	2
4930	17	5	Kievit	1						2																3	2	3
5290	20	8	Houtsnip																					1		1	1	
5460	18	2	Tureluur																									1
6680	29	8	Holenduif						1										2						8	11	3	
6700	28	7	Houtduif	2	1		2	1	4		5			4	1	2		2	5	4	4	8	4	10	59	16	3	
7120	117	8	Halsbandparkiet																4						2	6	2	
7240	32	9	Koekoek	1	1		1	2		1				1	1	1	1				1				11	10	2	
7350	123	9	Kerkuil															1								1	1	
7610	36	8	Bosuil	1													1		1						2	5	4	
7670	33	7	Ransuil																			1				1	1	
8310	110	1	Ijsvogel																1							1	1	
8560	37	7	Groene specht		2														2						4	8	3	1
8760	38	8	Grote bonte specht	2	4		3	2			1			1	1	1	2	2	9	1			1	8	38	14	1	
8870	113	8	Kleine bonte specht		1														1						3	5	3	
9740	40	7	Boomleeuwerik	4	4		5	7	7	4	6			8	5	3	2	3	4	3	4	5	3	1	78	18		
9760	41	3	Veldleeuwerik																									1
9920	43	9	Boerenwaluw	2					3																	5	2	
10010	44	9	Huiswaluw	6																						6	1	4
10090	45	5	Boompieper	1	1		3		1		1				3	7	4	3	2					1	27	11		
10110	46	3	Graspieper				2	7	7	6	6			11			1	1	2		5	4	4	2		56	12	41
10201	47	9	Witte kwikstaart	1					1										1							3	3	2
10660	50	6	Winterkoning	6	7		18	17	3	3	12			7	22	5	13	8	26	7	5	10	4	30	203	18	8	
10840	51	6	Heggenmus	7	9		19	13	23	6	25			18	21	9	11	12	7	19	16	22	5	9	251	18	19	
10990	70	8	Roodborst	2	2			2			1				1		2		9	1		1			27	48	10	1
11040	71	6	Nachtegaal	5	17		19	15	7	1	21			9	17	6	13	12	11	14	17	16	12	7	219	18	1	
11060	105	2	Blauwborst				1	4	1	3				4	1							1				15	7	6
11210	68	9	Zwarte roodstaart											1												1	1	
11220	69	8	Gekraagde roodstaart	4	3		7	3	1		2			1	3	7	2	3	7	1	1		2	4		51	16	
11390	66	5	Roodborsttapuit	5	1		3	5	8	9	2			11	1	1	1	2		2	8	5	2		66	16	16	
11870	72	7	Merel	9	11		21	11	6	6	12			13	19	7	9	9	16	11	9	9	7	29	214	18	20	
12000	73	8	Zanglijster	1	3		5	3	1	1	2			4	3	2	6	5	8	3	1		2	12	62	17	4	
12020	74	8	Grote Lijster																						2	2	1	
12200	127	2	Cetti's zanger														1									1	1	
12360	52	2	Sprinkhaanzanger				1	3		2				2	3	2		1				3	1			18	9	16
12380	128	2	Snor																									1
12430	53	2	Rietzanger				2							2	1							1				6	4	48
12500	54	2	Bosrietzanger	1			4	1			2				2				1					1		12	7	13
12510	55	2	Kleine Karekiet	3	8		19	19			1			3	39		10	11	3					3		119	11	56
12590	56	8	Spotvogel																									3

soort-nr.				Berkheide kavels 1 t/m 14																				totaal 1/14			LV
eurig	WGBH	sg.	territoriale soorten	1	2	2a	3	4	4a	5	5a			6	7	7a	8	9	10	11	12	12a	13	14	terr.	kvs.	15a
12740	60	6	Braamsluiper	4	3		6	6	3	2	6			7	8	2	2	5	1	6	8	5	1		75	17	7
12750	59	6	Grasmus	7	12		19	25	25	12	27			24	33	12	8	19	4	19	25	20	13	2	306	18	46
12760	57	8	Tuinfluit	2	6		6	6			3			2	14	2	5	5	1	2			2	2	58	14	8
12770	58	8	Zwartkop	4	10		9	9	2		5			3	17	8	10	5	17	4	4	5	2	37	151	17	9
13110	62	8	Tjiftjaf	6	11		17	14	1	1	6			7	17	9	18	8	14	5	3	3	3	21	164	18	9
13120	61	6	Fitis	8	17		27	22	28	17	32			23	40	12	17	24	16	12	27	8	5	1	336	18	19
13150	63	8	Vuurgoudhaantje																						1	1	1
13350	64	8	Grauwe vliegenvanger																					1	1	1	1
13490	96	8	Bonte vliegenvanger								1														1	1	
13640	94	2	Baardmannetje																								1
14370	75	7	Staartmees	1	1		3	3	1					1	2	1	2	1		1				4	21	12	
14400	76	8	Glanskop		3												2	1	5					4	15	5	1
14540	77	8	Kuifmees						1																1	1	
14620	78	8	Pimpelmees		3		9	6	1		1			3	5	4	7	5	10	5		2	2	24	87	15	3
14640	79	7	Koolmees	4	11		18	16	9	6	9			12	12	9	9	11	27	6	4	4	5	23	195	18	3
14790	98	8	Boomklever																1					3	4	2	
14870	95	8	Boomkruiper				1	1								1	3		4					12	22	6	
15080	100	8	Wielewaal																					1	1	1	
15390	90	8	Gaai		3		3	3			2			2	2	2	1	2	3	3	2		2	5	35	14	
15490	91	8	Ekster				3		1		2			3				3		5	3	6	3	1	30	10	
15600	92	9	Kauw						1									2					1	17	21	4	2
15671	93	8	Zwarte kraai	1	2		3	1	1		4			4	1		1	3	3	4	2	3	2	4	39	16	1
15820	89	8	Spreeuw	4			1																		5	2	2
15910	87	9	Huisemus	4					7													18			29	3	
16360	82	8	Vink	8	17		25	18	8	1	22			8	13	7	10	10	15	6	5	7	4	21	205	18	4
16490	83	8	Groenling	4	1		2	4	1		1			1	1			1	1				2		19	11	6
16530	114	7	Putter					2			1			1			1							2	7	5	7
16540	112	8	Sijs	1																					1	1	
16600	84	6	Kneu	2	1		4	13	18	10	5			8	4	3	2	3	2	3	8	6	3	1	96	18	31
17100	86	8	Goudvink					1						1	2		2				1				7	5	
17170	115	8	Appelvink														2							2	4	2	
18770	81	2	Rietgors					2		2				5	2										11	4	38
totaal aantal 'territoria'				190	235		346	291	183	95	231			224	360	128	355	203	254	153	168	171	94	359	4040		520
totaal aantal soorten				39	39		42	44	32	20	36			40	42	28	41	40	41	27	27	25	26	47	82		53

soort-nr.				Berkheide kavels 1 t/m 14																				totaal 1/14			LV	
eurig	WGBH	sg.	eenden	1	2	2a	3	4	4a	5	5a			6	7	7a	8	9	10	11	12	12a	13	14	terr.	kvs.	15a	
1730	5	1	Bergeend				1																			1	1	1
1820	202	1	Krakeend					1						2	2		1		1							7	5	5
1840	207	1	Wintertaling					1																		1	1	1
1860	206	1	Wilde eend		3		2	2			1			2	4	1	1	1	1					2	20	11	11	
1869	201	1	Soepeend													1								1	2	2	1	
1940	204	1	Slobeend					1							1										2	2	1	
1960	209	1	Krooneend		2		2	1							2										7	4	1	
1980	205	1	Tafeleend		2			5						2	2		1	1						1	14	7	5	
2030	203	1	Kuifeend		4		5	6						4	6		3	9	1						38	8	5	
totaal aantal broedparen					11		10	17			1			10	17	2	6	11	3						4	92	30	
totaal aantal soorten					4		4	7			1			4	6	2	4	3	3						3	9	8	

totaal aantal 'territoria' en broedparen	190	246		356	308		183	95	232				234	377	130	361	214	257	153	168	171	94	363	4132		550
totaal aantal soorten	39	43		46	51		32	20	37				44	48	30	45	43	44	27	27	25	26	50	91		61
geïncventariseerde oppervlakte	50	31	(40)	46	59		67	30	54				51	45	40	45	54	51	52	60	85	36	44	900		101

Toelichting

* niet geteld: kavel 2a

* soort-nr. = soortnummering

* Euring = soortnummering volgens Euring-code

* BH = soortnummering Werkgroep Berkheide

* sg. = soortgroep: zie tabel 3

* tot. = totaal

* kvs. = aantal kavels

* (1) lees: territoria en broedgevallen

* (2) lees: territoria, broedgevallen en broedparen

* kavel 15a = Lentevreugd (niet meegeteld in totaal aantal territoria en totaal aantal kavels)

* oppervlakte = (afgeronde) oppervlakte per kavel volgens SOVON-kaarten

Tabel 4. Top tien broedvogels in 2018 in de kavels 1-14 en in Lentevreugd (kavel 15a).

positie	kavels 1-14			Lentevreugd (kavel 15a)		
	sg-nr	soort	aantal	sg-nr	soort	aantal
1	6	Fitis	336	2	Kleine Karekiet	56
2	6	Grasmus	306	2	Rietzanger	48
3	6	Aalscholver	302	6	Grasmus	46
4	6	Heggenmus	251	3	Graspieper	41
5	8	Nachtegaal	219	2	Rietgors	38
6	7	Merel	214	6	Kneu	31
7	7	Vink	205	1	Meerkoet	21
8	8	Winterkoning	203	7	Merel	20
9	8	Koolmees	195	6	Heggenmus	19
10	6	Tjiftjaf	164	6	Fitis	19
totaal top tien			2395	339		
totaal alle soorten			4132	550		
aandeel top tien			58%	62%		

* sg-nr = soortengroepnummer (zie tabel 3)

Teruggekeerde soorten

Houtsnip

Opmerkelijk is de terugkeer van de Houtsnip met één territorium in het Panbos. Deze bosvogel, die we meestal in de wintermaanden zien, was in de eerste jaren van de onderzoeksperiode (1984-1987) broedvogel in Berkheide. Later, in 1996, is nog éénmaal een territorium vastgesteld.

Figuur 3. Houtsnip. Foto: René van Rossum

Bonte vliegenvanger

De Bonte vliegenvanger is een andere bosvogel waarvan sinds lang geleden weer een territorium is vastgesteld. Niet bepaald op een overtuigende manier: een eenmalige zangwaarneming in kavel 5a voldoet aan de BMP-criteria.

Het enige territorium dat eerder in Berkheide is waargenomen was in het Panbos in 1990.

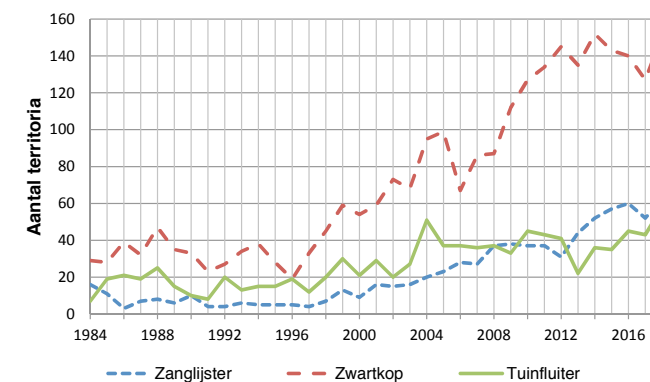
Figuur 4. Bonte vliegenvanger. Foto: René van Rossum

Torenvalk

Een derde bosvogel, de Torenvalk, was in de periode 1984-2008 jaarlijks met 2 tot 6 territoria aanwezig. In 2010 was er voor het laatst een territorium. Dit jaar is de Torenvalk weer terug met één territorium in kavel 10.

Figuur 5. Torenvalk. Foto: René van Rossum

Figuur 6. Aantalsverloop Zanglijster, Zwartkop en Tuinfluiter in de periode 1984-2018 in de kavels 1-14.

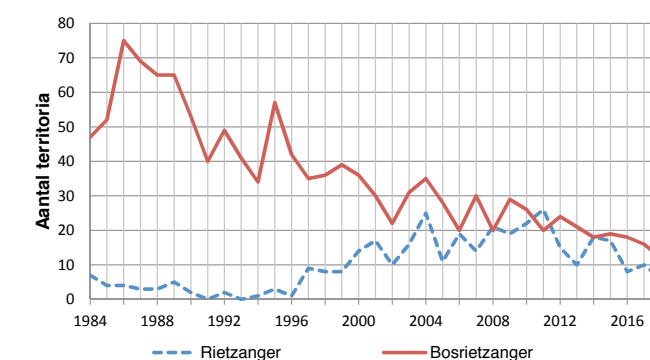
Soorten die opvallend toe- of afnamen

Bosvogels

De aantallen bosvogels nemen al jaren toe. In het verslag van 2017 (Van Reisen et al 2018) is te zien dat dit de sterkst stijgende soortengroep is in de kavels 1-14. Niet verwonderlijk dus, dat zich in deze soortengroep een aantal flinke stijgers bevindt. De meest opvallende is de Vink, die dit jaar het recordaantal van 205 territoria heeft bereikt. Figuur 6 laat de ontwikkeling zien van drie andere sterke stijgers: Zanglijster, Tuinfluiter (beide een nieuw record) en Zwartkop (maar net onder het record van 2014).

Moerasvogels

In het verslag van 2017 (Van Reisen et al 2018) zien we dat de moerasvogels sinds 2014 in de kavels 1-14 in een dalende trend zitten. Vooral rietvogels zoals de Rietzanger en de Bosrietzanger hebben het steeds moeilijker. In figuur 7 is te zien dat de Bosrietzanger al sinds 1986 in een dalende trend zit, met dit jaar een laagterecord. In dezelfde figuur is te zien dat de Rietzanger zich na een topjaar in 2011 in een dalende trend bevindt; het aantal territoria ligt nu onder dat van 1997.

Figuur 7. Aantalsverloop Rietzanger en Bosrietzanger in de periode 1984-2018 in de kavels 1-14.

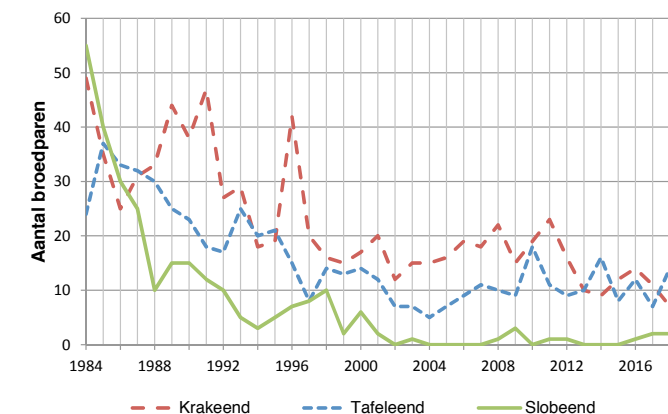
Een klein lichtpuntje voor deze soortengroep is het feit dat de Cetti's zanger voor de tweede keer een territorium had; de eerste keer was in 2012.

In Lentevreugd (kavel 15a) hebben de meeste moerasvogels weer records gebroken (of geëvenaard): Sprinkhaanzanger (16 territoria), Rietzanger (48, net zoveel als in 2017), Bosrietzanger (13) en Kleine karekiet (56). Ook het aantal Rietgorzen was weer fors toegenomen (38, net geen record). Het aantal van 41 Graspiepers was ook een nieuw record.

Aantallen en broedsucces eenden

In de tabellen 6a en 6b staan respectievelijk de gegevens over de aantallen en het broedsucces van de eenden in de kavels 1-14 en Lentevreugd (kavel 15a) in 2018. Onder het broedsucces van een eendensoort verstaan we het aantal vrouwtjes met jongen ten opzichte van het aantal broedparen van die soort.

Voor de kavels 1-14 zien we in figuur 2 de langdurig dalende trend bij de eenden. Het lijkt erop dat er na 2012 stabilisatie optreedt, zij het op een laag niveau. In figuur 8 is dit te zien voor de Krakeend, de Tafeleend en de Slobeend. De laatste handhaaft zich nog met maar enkele broedparen. Het grootste aantal broedparen zien we bij de Kuifeend en de Wilde eend. Bij deze soorten is het broedsucces 5% respectievelijk 25%. De Krooneend en de Krakeend laten weliswaar een beter broedsucces zien (29%), maar het gaat hier in beide gevallen om slechts 7 broedparen. Voor de Krakeend is dat zelfs een laagterecord. Opmerkelijk is dat we dit jaar sinds 2006 weer een broedpaar Bergeend hebben, waarvan zelfs een vrouwtje met jongen is vastgesteld. Ook opmerkelijk is dat er dit jaar weer een broedpaar was van de Wintertaling, die na 2005 als broedvogel was verdwenen, waarna alleen in 2010 nog een keer een broedpaar is vastgesteld.

Figuur 8. Aantalsverloop Krakeend, Tafeleend en Slobeend in de periode 1984-2018 in de kavels 1-14.

Tabel 5. Broedsucces van eenden in 2018 in de kavels 1-14 en in Lentevreugd (kavel 15a).

euring-nr	soort	kavels 1-14			Lentevreugd (kavel 15a)		
		aantal broedparen	aantal vrouwtjes met jongen	% vrouwtjes met jongen	aantal broedparen	aantal vrouwtjes met jongen	% vrouwtjes met jongen
1730	Bergeend	1	1	100%	1		
1820	Krakeend	7	2	29%	5		
1840	Wintertaling	1			1		
1860	Wilde eend	20	5	25%	11	6	55%
1869	Soepeend	2					
1940	Slobeend	2			1		
1960	Krooneend	7	2	29%	1		
1980	Tafeleend	14			5		
2030	Kuifeend	38	2	5%	5	1	20%
	totaal	92	12	13%	30	7	23%

Lentevreugd laat sinds de periode 2012-2014 afnemende aantallen broedparen bij de eenden zien. Het gebied is minder waterrijk dan voorheen: een deel van de plassen is dichtgegroeid en niet meer geschikt voor eenden, en een ander deel valt 's zomers droog. We zien alleen enig broedsucces bij de Wilde eend en de Kuifeend.

De Bergeend heeft al jaren een broedpaar in Lentevreugd, maar broedsucces is nooit vastgesteld en 2018 is daarop geen uitzondering.

Samenvatting

In Berkheide en Lentevreugd zijn in het seizoen 2018 van 97 soorten territoria vastgesteld. In Berkheide zijn vooral de struweel- en bosvogels het sterkst vertegenwoordigd. De laatste groep, de bosvogels vertonen al jaren een stijgende trend. Het aandeel van de 'natte' soorten, eenden en moerasvogels, is niet alleen aanzienlijk kleiner, maar ook de aantallen nemen al langere tijd af.

In Lentevreugd zijn juist die natte soorten het meest algemeen. De moerasvogels gaat het voor de wind terwijl de eenden juist een afname laten zien. Dit laatste is het gevolg van het dichtgroeien dan wel het 's zomers droogvallen van enkele plassen.

Literatuur

- Boele, A & F Hustings (2016). *Sovon-Nieuws*, jaargang 29, nr 2:14-15.
- Dijk, AJ van (2004). *Handleiding Broedvogel Monitoring Project*. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Dijk, AJ van (2012). *Handleiding autoclustering in BMP*. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Dijk, AJ van en A Boele, m.m.v. F Hustings (2011). *Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek*. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Ommering, G van & TJ Verstrael (1987). *Vogels van Berkheide*. Werkgroep Berkheide/Stichting Publicatiefonds Duinen, Leiden.
- Reisen, JC van (2011). *Vogels in een veranderend duin*. Broedvogelmonitoring in Berkheide van 1984 tot 2010. Coastal and Marine (EUCC) / Kust & Zee, Leiden.
- Reisen, JC van & B van der Burg (2013). *Van bollengrond naar duingrasland*. *Holland's Duinen* 61:34-45.
- Reisen, JC van & B van der Burg (2017). *Broeders en trekkers in Lentevreugd*. *Holland's Duinen* 70:40-53.
- Reisen, JC van, G van Ommering, BJM ter Haar & J de Leeuw (2018). *Broedvogelmonitoring Berkheide 2017*. *Holland's Duinen* 72:43-53.
- www.vwgberkheide.nl/wordpress/rapporten/